

EWA GRUDZIEWSKA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2353-0197>

TENDENCJE W KSZTAŁCENIU PRACOWNIKÓW SOCJALNYCH W EUROPIE – KILKA REFLEKSJI

ABSTRAKT

Tekst jest refleksją nad wybranymi wystąpieniami i posterami zaprezentowanymi podczas konferencji naukowej *Meanings of quality of social work education in a changing Europe*, która odbyła się w czerwcu 2019 r. w Madrycie. Przedstawiono w nim niektóre wątki odnoszące się do kształcenia pracowników socjalnych w wybranych krajach europejskich, ze szczególnym naciskiem na jej jakość, która jest rozumiana m.in. jako umiędzynarodowienie zarówno procesu kształcenia, jak i wymiana doświadczeń w tym zakresie pomiędzy badaczami i nauczycielami akademickimi. W artykule zostaną omówione m.in. zagadnienia związane z mediacją i superwizją w kształceniu pracowników socjalnych.

Słowa kluczowe: praca socjalna, pracownik socjalny, kształcenie, mediacja, superwizja

WPROWADZENIE

Na temat kształcenia pracowników socjalnych w Polsce napisano już wiele opracowań naukowych. Dysfunkcje w kształceniu kadr systemu pomocy społecznej stały się przedmiotem rozważań Anny Kotlarskiej-Michalskiej, która zalicza do nich m.in: podwójne standardy kształcenia, słabo rozwinięte cele programów kształcenia studentów, niezrozumienie i słabe wyniki procesu profesjonalizacji oraz tendencje do tworzenia wąskich specjalizacji w zawodzie pracownika socjalnego (Kotlarska-Michalska, 2013, s. 147).

Proces kształcenia pracowników socjalnych powinien uwzględniać sugestie i spostrzeżenia co do standardów czy programów nauczania przedstawicieli różnych dyscyplin, m.in. psychologów, prawników, lekarzy, czy polity-

ków społecznych; postulat ten nie traci na wartości mimo upływu lat. Cały czas, zarówno wśród przedstawicieli Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zajmujących się standardami kształcenia w zawodzie pracownika socjalnego i stopniami specjalizacji, środowiska naukowców i badaczy podejmujących tę problematykę na uczelniach wyższych, jak i praktyków, których ta kwestia dotyczy, toczy się dyskusja na temat tego, jak kształcić pracowników socjalnych, jaką wiedzę powinni oni posiadać (mając na względzie pojawiające się problemy społeczne, które podlegają ciągłej zmianie i zmuszają do wprowadzania coraz to nowszych metod pracy). Jakie umiejętności (to pole do ciągłego doskonalenia zarówno warsztatu pracy, jak i posiadanych zasobów osobistych, które wykorzystuje pracownik socjalny, realizując powierzone mu zadania), jakie wartości powinien zawierać kodeks postępowania etycznego pracowników socjalnych?. To i wiele innych pytań nasuwa się teoretykom, badaczom oraz praktykom pracy socjalnej w Polsce i na całym świecie.

Dlatego Europejskie Stowarzyszenie Szkół Pracy Socjalnej, które współorganizowało konferencję w Madrycie, postanowiło skoncentrować się na problematyce jakości kształcenia przyszłych pracowników socjalnych, wskazując na wyzwania, jakie niosą za sobą aktualne problemy społeczne w Europie i na świecie.

W artykule zostaną przedstawione wybrane kwestie dotyczące jakości kształcenia przyszłych pracowników socjalnych w kilku krajach europejskich, a wśród nich m.in. związane z prowadzeniem superwizji dla osób studiujących pracę socjalną, związane z wprowadzeniem mediacji do programów kształcenia pracowników socjalnych (kładąc szczególny nacisk na umiędzynarodowienie tego procesu) czy też kształceniem pracowników socjalnych dla sektora ochrony zdrowia.

Materiał opiera się na wystąpieniach i plakatach zaprezentowanych podczas Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Znaczenie jakości edukacji pracy socjalnej w zmieniającej się Europie” (*Meanings of quality of social work education in a changing Europe*), zorganizowanej przez Uniwersytet Complutense w Madrycie i Europejskie Stowarzyszenie Szkół Pracy Socjalnej (*European Association of Schools of Social Work*) w dniach 4–7 czerwca 2019 r. w Madrycie. Wzięło w niej udział ponad 1100 osób, głównie z krajów europejskich, które miały możliwość przedstawienia swoich prezentacji,

warsztatów i posterów. Ponadto organizatorzy umożliwili wzięcie udziału w wizytach studyjnych (siedem do wyboru), w instytucjach zajmujących się pracą socjalną z różnymi grupami klientów, np.:

- Courts of Colmenar Viejo (pracuje w nim zespół specjalistów, który jest odpowiedzialny za sporządzanie ekspertyz i opinii w sprawach rodzinnych, karnych, w szczególności w sprawach dotyczących przemocy wobec kobiet); w trakcie wizyty była możliwość zapoznania się z podejściem pracowników sądu do pracy na rzecz systemu pomocy społecznej.
- Dom Kultury „Cañada Real” to miejsce, w którym promowana jest międzykulturowa koegzystencja, spójność społeczna i współpraca pomiędzy mieszkańcami, podmiotami społecznymi i instytucjami szczebla rządowego w jednym z najbardziej zubożałych miejsc w Madrycie, zamieszkiwanym głównie przez imigrantów z Maroka, gdzie prawie jedna czwarta terenu jest kontrolowana przez gangi narkotykowe oraz szerzy się przestępczość z użyciem przemocy.
- Ośrodek społeczny Casino de la Reina z kolei skupia wszystkich pracowników socjalnych pracujących w centrum Madrytu. Głównym celem ośrodka jest zapewnienie wymiany informacji między wszystkimi osobami udzielającymi wsparcia i pomocy (zarówno profesjonalistami, jak i wolontariuszami).
- Ośrodek dla Młodzieży Rueca to jednostka pozarządowa z długoletnią tradycją i doświadczeniem w pracy z dziećmi, młodzieżą i młodymi dorosłymi w oparciu o podejście edukacyjno-społeczne.

Tematyka poruszana w trakcie konferencji

Konferencja była przestrzenią do wymiany doświadczeń dla teoretyków, badaczy oraz praktyków na co dzień zajmujących się kształceniem przyszłych pracowników socjalnych oraz szerzej ujmując, osób pracujących w sektorze pomocy i polityki społecznej. Temat przewodni konferencji koncentrował się na jakości kształcenia w pracy socjalnej, jednakże organizatorzy wyodrębnili sześć obszarów tematycznych, wokół których toczyły się debaty i dyskusje, a także była możliwość zaprezentowania doniesień badawczych oraz podzielenia się wnioskami z prowadzonych projektów czy eksperymentów:

1. Refleksje dotyczące metodologii i metod promocji jakości kształcenia w pracy socjalnej (np. wystąpienia prezentujące wnioski ze zrealizowanych treningów praktycznych mających na celu podniesienie jakości kształcenia przyszłych pracowników socjalnych, np. wykorzystanie superwizji kreatywnej w kształceniu praktycznym pracowników socjalnych).
2. Jakość kształcenia w pracy socjalnej w kontekście społecznym. Trudności i wyzwania transformacyjne (np. praca socjalna z uchodźcami i migrantami).
3. Innowacje społeczne i technologiczne w kształceniu pracowników socjalnych (np. problematyka społeczeństwa partycypacyjnego).
4. Rola kształcenia w pracy socjalnej w kwestii poprawy jakości życia społeczności lokalnych.
5. Jakość kształcenia w pracy socjalnej a etyka, prawa człowieka i płeć kulturowa w otwartym i demokratycznym społeczeństwie. Krytyczne refleksje w oparciu o ewaluację jakości kształcenia w pracy socjalnej.
6. Debata jakościowa o wpływie menadżeryzmu i neoliberalizmu na społeczeństwa i politykę społeczną.

W artykule nie jest możliwe odniesienie się do wszystkich prezentowanych wystąpień, warsztatów czy posterów, ponieważ ich liczba to uniemożliwia. Dlatego też postanowiono odnieść się do tych kwestii poruszanych w ramach konferencji, które znalazły się w obszarze zainteresowań autorki. Wśród nich są: rola etyki dla nowoczesnej praktyki pracy socjalnej, praktyka nauczycielska wobec przemian społecznych, mediacja, rola pracy socjalnej w systemie ochrony zdrowia oraz kreatywna superwizja w kształceniu praktycznym pracowników socjalnych.

Ucząc się i ucząc etyki w nowoczesnej praktyce pracy socjalnej: wymiana pomysłów i praktyki¹⁾

O znaczeniu etyki w kształceniu pracowników socjalnych mówiły Sarah Banks (Durham University, UK), Teresa Bertotti (University of Tren-

¹⁾ Tłumaczenie Ewa Grudziewska na podstawie materiałów i notatek sporządzonych podczas konferencji.

to, Italy), Ana M. Sobočan (University of Ljubljana, Slovenia) oraz Kim Strom-Gottfrien (University of North Carolina, USA). Ich zdaniem wartości i etyka są integralnie związane z pojęciem jakości w edukacji i praktyce pracy socjalnej. Wysoka jakość edukacji pracy socjalnej opiera się na budowaniu wzajemnego poszanowania między wszystkimi uczestnikami. Edukacja w zakresie etyki powinna obejmować: wszechstronną wiedzę, stwarzanie bezpiecznej przestrzeni dla debaty i rozmów, wyposażenie studentów w kręgosłup moralny oraz „cnoty” (m.in. zawodową mądrość etyczną, odwagę cywilną, sprawiedliwość, uczciwość, zrozumienie i empatię). Proces uczenia się celów ma umożliwić studentom nabycie umiejętności zawodowych i bycie etycznym praktykiem. W coraz bardziej złożonym świecie, zmagając się z brakiem środków i personelu, uczenie etyki jest istotnym elementem w kształceniu przyszłych pracowników socjalnych. W trakcie spotkania uczestnicy mieli również okazję do podzielenia się swoim podejściem w kwestii etyki w nowoczesnej praktyce pracy socjalnej.

Warto nadmienić, że kwestie związane z zasadami etycznymi pracy socjalnej były podejmowane również rok wcześniej na konferencji w Dublinie, gdzie zostało przyjęte ogólne stanowisko w tej sprawie. Pokazuje to, że w kształceniu przyszłych pracowników socjalnych etyka zawodowa i etyka w ogóle zajmują doniosłe miejsce, szczególnie, jeżeli uwzględnimy przemiany społeczne, które obserwujemy w Europie.

Mediacja jako element kształcenia pracowników socjalnych

W ramach prekonferencji odbyło się osiem paneli poświęconych różnym kwestiom. Tematyka jednego z nich dotyczyła mediacji, a poprowadziła je Marta Blanco z Wydziału Pracy Socjalnej Uniwersytetu Complutense w Madrycie (UCM). Omówiony został projekt pt. „Mediacja jako alternatywny system rozwiązywania sporów”, dotyczący kształcenia w zakresie mediacji zainicjowany w 2016 r. na Wydziale Pracy Socjalnej UCM, przy współpracy z Wydziałem Prawa Cywilnego UCM. W roku akademickim 2018/2019 wdrożono innowacyjny projekt, którego głównymi celami są:

1. Poprawa programu nauczania poprzez umiędzynarodowienie i wprowadzenie przedmiotu fakultatywnego z mediacji w kształceniu przyszłych pracowników socjalnych. Określone cele dotyczyły zwiększenia udziału zagranicznych wykładowców, podniesienia poziomu wiedzy nt. mediacji w różnych krajach oraz tworzenia sieci współpracy pomiędzy instytucjami.
2. Opracowanie materiałów pomocniczych oraz specjalnego podręcznika podejmującego tematykę mediacji. Ponadto założono wymianę doświadczeń, wywołanie synergii i wywołanie debaty o sytuacji mediacji w kształceniu pracowników socjalnych, wskazując, że może stać się ona zawodem i dyscypliną (do udziału w dyskusji zaproszono 10 specjalistów z zakresu mediacji z różnych krajów, m.in. Hiszpanii, Portugalii, Włoch, Belgii czy Argentyny).

Spotkanie specjalistów reprezentujących różne kraje stało się okazją do utworzenia międzynarodowej sieci osób wykorzystujących w swojej pracy mediację, aby kształcić i prowadzić badania w tym zakresie. Jakość kształcenia w pracy socjalnej jest bezpośrednio powiązana z umiędzynarodowieniem programów nauczania, zaś zaprezentowany projekt dąży właśnie do powstania synergii pomiędzy kształceniem na studiach wyższych a specjalistami z zakresu mediacji, by podnieść umiędzynarodowienie programów kształcenia oraz otworzyć się na współpracę i budowanie sieci badawczych.

W Polsce zajęcia z zakresu mediacji zostały wprowadzone do programu kształcenia przyszłych pracowników socjalnych chociażby w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, a studenci w ramach wykładów i ćwiczeń (warsztatowy charakter) mają możliwość zdobycia wiedzy oraz poznania warsztatu pracy mediatora, uczestnicząc w symulacjach różnych sytuacji konfliktowych, które następnie próbują rozwiązać właśnie na drodze mediacji. Ponadto coraz częściej pojawiają się publikacje poruszające tę tematykę w kontekście możliwości zastosowania jej w pracy socjalnej (zob. Grudziewska, Lewicka-Zelent, 2015; Podobas, 2014; Rynkowska, Artymiak, 2014).

SUPERWIZJA KREATYWNA W EDUKACJI PRAKTYCZNEJ – ZASTOSOWANIE W KSZTAŁCENIU PRACOWNIKÓW SOCJALNYCH W KONTEKŚCIE NADZORU NAD ORGANIZACJĄ

Poster o możliwości zastosowania superwizji kreatywnej w kształceniu przyszłych pracowników socjalnych przygotowali Ladislav Vaska i współpracownicy z Instytutu Pracy Socjalnej Wydziału Edukacji Uniwersytetu Mateja Bela w Brańskiej Bystrzycy na Słowacji.

Podjęmowane w ramach spotkań superwizyjnych tematy są uzależnione od: atmosfery, etapu superwizji, formy nadzoru oraz zdolności twórczego myślenia. Według autorów „superwizja kreatywna” („twórczy nadzór”) to pojęcie zakładające wykorzystanie innych dróg ekspresji. Najważniejsze są umiejętności superwizora w tym zakresie, aby potrafił dostosować odpowiednie metody prowadzenia superwizji do potrzeb osoby superwizowanej. Jeśli chodzi o metody superwizji kreatywnej, to zostały one zdefiniowane jako zbiór twórczych technik, które pozwalają osiągnąć: cel superwizji, efekt „Aha”, doświadczenie, a także świadomość ważności i znaczenia omawianej sytuacji. Ponadto jest to zbiór szczególnych kroków użytych w superwizji, by zwiększyć profesjonalizm uczestnika procesu superwizyjnego, pozwalający znaleźć rozwiązanie trudności i problemów u osób w niej uczestniczących.

W zaprezentowanym przez autorów projekcie superwizja studentów pracy socjalnej, pozwala osiągnąć wyznaczone cele poprzez sprawdzone praktyki superwizyjne, dzięki wykwalifikowanemu superwizorowi, który towarzyszy studentowi przez cały proces superwizyjny.

Do podstawowych metod kreatywnej superwizji należą:

1. metody analogiczne (konfiguracja superwizowanej sytuacji w niekonwencjonalny sposób, np. korzystając z liczb, pudełek, guzików, kamieni itp.);
2. metody badawcze i wyobrazeniowe („burza mózgów”, fantazja, praca z pomysłami);
3. metody skoncentrowane na zadaniu (np. przydzielanie „prac domowych” w kontekście rozwoju zawodowego).

Autorzy przytoczyli badania o charakterze jakościowym (autorstwa Ladislava Vaska i Katariny Čavojskiej z 2012 r.), wykorzystujące w tym celu

grupy fokusowe, które utworzyli pracownicy socjalni oraz studenci pracy socjalnej (24 osoby, w tym 11 studentów). W 2012 r. zostały zebrane opinie na temat superwizji studentów pracy socjalnej, natomiast prezentowany projekt miał na celu zebranie opinii od superwizorów na temat wykorzystania superwizji kreatywnej w praktyce zawodowej studentów na Słowacji. Wyniki badań otrzymane w grupie superwizorów pozwoliły sformułować pewne korzyści, zidentyfikowane przez studentów pracy socjalnej uczestniczących w procesie superwizji:

1. Lepsze przygotowanie do pracy socjalnej z klientami pomocy społecznej, nabywanie nowych metod i technik pracy z klientami.
2. Lepsze zrozumienie relacji interpersonalnych, a co za tym idzie lepsze radzenie sobie w pracy zespołowej, a także nabycie umiejętności rozwiązywania konfliktów, np. między klientem a pracownikiem socjalnym.
3. Rozwój umiejętności spostrzegania innego punktu widzenia; większa otwartość na otoczenie; rozwój umiejętności analizy różnych kontekstów sytuacyjnych.
4. Rozwój umiejętności uchwycenia istoty problemu.
5. Walka ze stereotypami i uprzedzeniami (rozwijanie otwartej postawy wobec klientów i ich problemów).

Konkludując wyniki badań Ladislava Vaska i in. w superwizji studentów będących na praktyce zawodowej przy wykorzystaniu kreatywnej superwizji, należy zwracać uwagę na następujące kwestie:

1. Studenci powinni być zmotywowani i powinni rozumieć wykorzystanie twórczych metod i technik pracy superwizyjnej.
2. Twórcze metody i techniki powinny obejmować także techniki antyopresyjne oraz rozwijać u studentów empatię (trening uwrażliwiający, szczególnie na różnice społeczne).
3. Studenci powinni być przygotowani do świadczenia pracy socjalnej w twórczy/kreatywny sposób (nie stosować szablonowych rozwiązań wobec różnych osób zgłaszających się z tym samym problemem).
4. Studenci nie mogą się wyzbyć entuzjazmu i inwencji twórczej, podejmując pracę zawodową (profilaktyka wypalenia zawodowego).

Mankamentem w kształceniu, jaki uwidocznił się po przeprowadzonych badaniach, jest zdaniem autorów niewystarczające przygotowanie super-

wizorów i brak zaufania studentów pracy socjalnej do twórczego podejścia w rozwijaniu swoich kompetencji zawodowych.

W Polsce programy kształcenia pracowników socjalnych obejmują zajęcia z superwizji, jednakże bardziej mają na celu pokazanie, czym jest superwizja, jakie są możliwości i formy jej zastosowania, aniżeli poddawanie działalności praktycznej studentów temu procesowi.

Kształcenie pracowników socjalnych do systemu ochrony zdrowia

Podczas konferencji Lucia Elsner z Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Tomasza Bata w Zlinie podjęła się wskazania znaczenia i roli pracy socjalnej w systemie ochrony zdrowia na przykładzie Republiki Czeskiej. Temat ten wydał się o tyle interesujący, że w Polsce niewiele się mówi (jeśli w ogóle) na ten temat, a z pewnością nie kształci się pracowników socjalnych do pracy w systemie ochrony zdrowia.

Praca socjalna obecnie przechodzi reformę, a problemy społeczne, których doświadczają jednostki, rodziny, społeczności czy całe społeczeństwa nie zmniejszają się, a wręcz przeciwnie, można zaobserwować ich ciągły wzrost. Dlatego konieczne jest, by zajęli się nimi wykwalifikowani specjaliści – pracownicy socjalni. Priorytetem powinno stać się podnoszenie jakości kształcenia wszystkich, zarówno studentów pracy socjalnej, jak i pracowników socjalnych pracujących w zawodzie, którzy podnoszą swoje kwalifikacje. Szczególnym obszarem w tym względzie jest zdaniem Lucii Elsner praca socjalna prowadzona w obszarze ochrony zdrowia.

Pracownicy socjalni są dobrze znani we współczesnym społeczeństwie, różnią się jednak obszary, w których pracują, np. z osobami doświadczającymi bezdomności czy uzależnionymi od środków psychoaktywnych. Jednak, jaka jest wiedza w społeczeństwie na temat roli pracowników socjalnych i ich pracy w systemie ochrony zdrowia?

Według Elsner wiele osób nie wie nic o zawodzie pracownika socjalnego, a niektóre nawet nie wiedzą, że jest taki zawód. A przecież zasadniczą część procesu leczenia i opieki nad osobą chorą powinna być zagwarantowana przez system ochrony zdrowia, w którym pracuje pracownik socjalny. Kwe-

stie dostępu do profesjonalnej opieki zdrowotnej w Czechach, podobnie jak w innych krajach, zostały zagwarantowane w przepisach prawa. Do kwalifikacji zawodowych pracowników socjalnych pracujących w ochronie zdrowia należą:

- ukończenie akredytowanej szkoły średniej lub uzyskanie tytułu magistra w zakresie nauk społecznych;
- ukończenie kursu kwalifikacyjnego z zakresu pracy socjalnej w ochronie zdrowia lub trzyletniej nauki z zakresu nauk społecznych na wydziałach prawa uczelni wyższych lub
- ukończenie specjalistycznych studiów w zakresie zdrowia publicznego i opieki społecznej, uzupełniając to doświadczeniem zawodowym z zakresu pielęgniarstwa.

Przeprowadzono badania wśród 300 studentów szkół średnich (liceów medycznych, szkół o profilu ekonomicznym oraz pedagogicznym) na temat zawodu pracownika socjalnego w systemie ochrony zdrowia, stosując metodę „kuli śniegowej”. Otrzymane wyniki wskazują, że 57% badanych osób nie posiada w ogóle wiedzy o zawodzie pracownika socjalnego w systemie ochrony zdrowia, zaś 43% badanych uczniów taką wiedzę posiada. Jedno z pytań dotyczyło źródeł wiedzy o zawodzie pracownika socjalnego w systemie ochrony zdrowia. I tak, badani uczniowie wskazali na nauczycieli, kolegów/koleżanki, członków rodziny, doradcę szkolnego, pracownika szpitala oraz reklamy.

Badaczka wskazała również uczelnie, w których jest możliwość podjęcia kształcenia w zawodzie pracownika socjalnego dla systemu ochrony zdrowia. Są to m.in. Uniwersytet w Zlinie, Uniwersytet w Ostrawie, Uniwersytet w Pardubicach oraz Uniwersytet w Czeskich Budziejowicach.

Praca socjalna w systemie ochrony zdrowia ma pomóc pacjentem, ich rodzinom i społecznościom, w których żyją, zredukować, a w miarę możliwości wyeliminować negatywne konsekwencje społeczne, jakie niesie za sobą choroba. Pracownik socjalny w systemie ochrony zdrowia realizuje różnorodne zadania, a praca socjalna i system opieki zdrowotnej powinny być komplementarne względem siebie, a ich rola powinna koncentrować się na zaspokojeniu potrzeb pacjentów, szczególnie potrzeb psychologicznych i społecznych.

Model więzi emocjonalnych w rodzinach z uzależnieniem od substancji psychoaktywnych – doświadczenia islandzkie

Jóna Ólafsdóttir z Uniwersytetu w Islandii zaprezentowała badania, które przeprowadziła w rodzinach z problemem uzależnienia od substancji psychoaktywnych (przyj. aut. SUD – *Substance Use Disorder*). Pierwsze pytanie, które sformułowała, dotyczyło indywidualnych doświadczeń członków rodziny żyjących z osobą uzależnioną. Szczególnie interesujące były emocje, jakie im towarzyszą, oraz charakter więzi emocjonalnych w tego typu rodzinach. Drugie z pytań dotyczyło charakteru spójności i komunikacji w rodzinach z problemem uzależnienia. Do zebrania materiału empirycznego Ólafsdóttir wykorzystwała metodę jakościową, tj. wywiad pogłębiony. Badania przeprowadzono w 16 rodzinach, których członkowie zostali podzieleni na cztery grupy: czworo rodziców, czworo współmałżonków, czworo dorosłych dzieci oraz czworo rodzeństwa osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych. W każdej z grup było po dwie kobiety i po dwóch mężczyzn. Wszyscy badani mieli poczucie, że uzależnienie członka rodziny wpływało ujemnie na więzi emocjonalne w ich rodzinach.

Badani rodzice i dorosłe dzieci darzyli większą sympatią krewnego uzależnionego od substancji psychoaktywnych, co przejawiało się w trosce wobec tej osoby oraz nadziei, że uda się jej wygrać z nałogiem. Natomiast współmałżonkowie i rodzeństwo bardziej negatywnie postrzegali swoich bliskich i dominowały u nich przykre emocje; przejawiało się to przede wszystkim wyrażaniem złości względem nich oraz rozpaczą. Na podstawie wypowiedzi poszczególnych członków rodziny osób uzależnionych został stworzony model pokazujący dynamikę emocji i więzi emocjonalne pomiędzy poszczególnymi osobami a osobą uzależnioną od substancji psychoaktywnych.

Ólafsdóttir wyodrębniła trzy obszary w wypracowanym modelu dominujących uczuć członków rodziny osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych. Model ten zakłada, że:

1. Oddanie i troska pomiędzy rodzicami i dorosłymi dziećmi uwidoczniły się w dwóch grupach, niezależnie, czy to rodzic, czy też dziecko było osobą uzależnioną od substancji psychoaktywnych.

2. Poinformowanie rodzeństwa o incydentach z udziałem osoby uzależnionej od substancji spowodowało ich emocjonalne oddalenie. Lojalność wobec uzależnionego uległa osłabieniu, przy czym równocześnie przywiązanie i lojalność rodziców wobec uzależnionej osoby nie uległy zmianie, nawet jeśli jedno z rodziców miało trudne relacje z uzależnioną osobą.
3. Współmałżonkowie wskazali, że uzależnienie od substancji psychoaktywnych wiąże się z urazą i emocjonalnym odcięciem. To sprawia, że zaburzone relacje wewnątrzrodzinne, które były brane pod uwagę, należy dokładniej zbadać. To samo uwidoczniło się w wypowiedziach dorosłych dzieci i współmałżonków, którzy również próbują odciąć się od konsekwencji uzależnienia od substancji psychoaktywnych we własnych rodzinach.

Praca socjalna z osobami uzależnionymi w Polsce stanowi wyzwanie i z całą pewnością powinno się jej poświęcić więcej uwagi i położyć większy nacisk na przygotowanie przyszłych pracowników socjalnych do pracy z tą grupą klientów. Praca z osobą uzależnioną nie przynosi spektakularnych efektów, jest długa i wyjątkowo trudna, dlatego też odpowiednie przygotowanie merytoryczne odgrywa istotną rolę. Uwzględnienie modelu uczuć rodziny osoby uzależnionej wyznacza określony sposób postępowania, a u nas bardzo często podchodzimy do tej grupy klientów w sposób szablony – „alkoholik to alkoholik, każdy jest taki sam”, a doświadczenie zawodowe autorki tekstu pokazuje, że tak właśnie nie jest, a kluczem do sukcesu jest rozpoznanie potrzeb i sposobów radzenia sobie nie tylko osoby uzależnionej, lecz także członków jej rodziny.

PODSUMOWANIE

Niewątpliwie proces kształcenia przyszłych pracowników socjalnych stawia przed decydentami, ale też teoretykami i praktykami pracy socjalnej, wiele wyzwań. Zachodzące zmiany gospodarcze, technologiczne oraz społeczne powodują, że należy nieustannie udoskonalać programy kształcenia, aby przedstawiciele służb społecznych były przygotowane do radzenia sobie z przydzielanymi im zadaniami i trudnościami, jakie pojawiają się w pracy

z klientami. Wykonywanie zawodu pracownika socjalnego to z całą pewnością misja, która wiąże się z ciągłym podnoszeniem kwalifikacji zawodowych, nabywaniem nowych kompetencji, nie tylko zawodowych, lecz także intra- i interpersonalnych.

Tematyka konferencji koncentrowała się wokół jakości kształcenia pracowników socjalnych, zostały zaprezentowane różne koncepcje kształcenia, zwracano uwagę na różne jego aspekty, czasem w Polsce w ogóle nie podejmowane. Pracownikiem socjalnym powinna być taka osoba, która potrafi odnaleźć się w każdej sytuacji i poradzić sobie z pojawiającymi się problemami.

Przytoczone w prezentowanym tekście wątki z punktu widzenia autorki są ważne, w szczególności tematyka superwizji. Doczekała się ona co prawda w Polsce uregulowań prawnych, jeśli chodzi o pracowników socjalnych, jednak już sam fakt kształcenia przyszłych superwizorów pracy socjalnej pozostawia wiele do życzenia i można odnieść wrażenie, że wprowadzone rozwiązania wcale nie ułatwiają dostępu do superwizji dla pracowników socjalnych.

Podjęte w tekście rozważania przyczynią się do podjęcia refleksji nad kształceniem służb społecznych w Polsce.

BIBLIOGRAFIA

- Grudziewska, E., Lewicka-Zelent, A. (2015). *Kompetencje mediacyjne pracowników socjalnych*. Warszawa: Difin.
- Kotlarska-Michalska, A. (2013). Przykłady dysfunkcji w kształceniu pracowników socjalnych. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio J, 1–2 (XXXVI)*, 147–165.
- Podobas, I. (2014). *Mediacje i negocjacje w pracy socjalnej*. Warszawa: CRZL.
- Rynkowska, D., Artymiak, M. (2014). *Mediacje w pracy socjalnej*. Rzeszów: Wydawnictwo UR.

Pozostałe źródła

Tekst powstał na podstawie notatek własnych autorki sporządzonych podczas konferencji zorganizowanej przez EASSW i UCM na podstawie prezentacji i posterów następujących uczestników:

Banks, S., Bertotti, T., Sobočan, A.M., Strom-Gottfried K., Learning and teaching ethics for contemporary social work practice: Exchanging ideas and practices.

- Blanco, M., *International meeting about mediation*. Facultad de Trabajo Social, Universidad Complutense in Madrid.
- Elsner, L., *The Role of Social Work in Health Care System*. Faculty of Humanities, Thomas Bata University in Zlín, Czech Republic.
- Ólafsdóttir, J., Social work education and addiction within families: A model of emotions, cohesion and communication based on the experience of 16 family members SUD. Faculty of Social Work, University of Iceland, Iceland.
- Vaska, L., Almáši, M., Šavrnichová, M., Creative Supervision in Practical Education – Its Use in Higher Education of Social Workers in the Context of the Supervision of the Organization, Department of Social Work. Faculty of Education, Matej Bel University in Banská Bystrica, Slovakia.

TRENDS IN EDUCATING SOCIAL WORKERS IN EUROPE

ABSTRACT

The text is reflection over chosen addresses and posters presented during a Meanings scientific conference of quality of social work education in and changing Europe which was held in June 2019 in Madrid. Referring motifs in it chosen were presented for educating social workers in chosen European countries, with the special pressure on his quality which is understood among others as internationalizing both of process of educating, as well as the exchange of experiences in this respect between researchers and university teachers. In the article issues discussed among others will be associated with mediation and the supervision in educating social workers.

Keywords: social work, social worker, education, mediation, supervision